

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

Доктора юридичних наук
Басая Олега Вікторовича
на дисертацію Павліша Павла Васильовича
на тему:

«Договір про надання юридичної допомоги за законодавством
України»,

поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю: 12.00.03 - цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право

Дисертація Павліша Павла Васильовича присвячена одному з актуальних та недостатньо досліджених у вітчизняній науці цивільного права питанню – розкриттю поняття та цивільно-правового регулювання договору про надання юридичної допомоги за законодавством України.

Судово-правова реформа, яка поступово здійснюється в Україні, зумовила певні зміни майже в усіх сферах суспільного життя. Реформування національного законодавства, узгодження його зі світовими та європейськими стандартами в питаннях захисту прав людини потребують перегляду й правового уточнення організаційно-правових засад діяльності щодо надання юридичної допомоги як одного з механізмів такого захисту.

Із прийняттям Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» впродовж двох десятиліть велись і ведуться активні дискусії стосовно доцільності функціонування існуючих форм адвокатської діяльності й надання безоплатної юридичної допомоги.

Як правильно відзначається в дисертації, юридичну допомогу можуть надавати фахівці в галузі права, в тому числі адвокати. Організаційно-правова структура адвокатури є однією з основних складників у наданні кваліфікованої правової допомоги: чим точніше форми адвокатської діяльності відповідають меті, завданням і функціям правового захисту, тим ва-

гомійшій її вплив на соціально-правове становище суспільства та його членів. Відсутність належного правового регулювання діяльності в сфері надання юридичної допомоги в Україні, потреба у зверненні до позитивного досвіду зарубіжних країн у питаннях розвитку форм діяльності з надання юридичної допомоги й обумовили обрання теми даного дисертаційного дослідження.

В період переходу України до ринкових відносин і пов'язаних з цим активних кодифікаційних робіт, в тому числі цивільного законодавства, будь - яке дослідження проблем цивілістики має надзвичайне теоретичне і практичне значення. Водночас питання цивільно-правового регулювання договору про надання юридичної допомоги за законодавством України дедалі більше стає предметом наукових досліджень. Новизна дослідження даного питання пояснюється тим фактом, що у радянській юридичній літературі правова природа досліджуваних питань вивчена недостатньо повно, адже у цивілістичній літературі питання саме цивільно-правового регулювання договору про надання юридичної допомоги за законодавством України практично не розглядалися. Потреба в цьому актуалізується у зв'язку з появленням спорів, що виникають на практиці, при визначенні поняття, підстав та умов відповідальності, яка виникає з договору надання юридичної допомоги.

Сформульовані в дисертації теоретичні висновки спираються на загальні досягнення юридичної науки, в тому числі на результати досліджень таких вітчизняних та зарубіжних цивілістів, фахівців інших галузей правової науки: В.В. Луця, О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, А.С. Довгерта, Я.М. Шевченко, С.М. Бервено, В.А. Васильєвої, Р.А. Майданика, Р.Ю. Ханік-Посполітак, Ч.Н. Азімова, М.М. Сібільова, Є.О. Харитонова, Н.О. Саніахметової, Г.А. Осетинської, М.В. Кротова, В.Г. Олохи, К.А. Карчевського, О.С. Іюффе, Д.І. Мейера, М.І. Брагінського, В.В. Вітрянського, О.М. Щуковської, С.Н. Братуся, А.Ю. Кабалкіна, Е.Д. Шешеніна, С.С. Шевчук, В.А. Ойгензіхта, О.А. Красавчікова, Ю.К. Толстого, М.В. Гордона, Е.А.

Суханова та ін. Це, безумовно збагачує дисертацію та сприяє поглибленню висновків, що в ній містяться.

Враховуючи наведене вище, актуальність дисертаційного дослідження Павліша П.В. як з практичної, так і з теоретичної точок зору не викликає сумніву. Автор дисертації по-новому підійшов до проблеми, присвятивши роботу не тільки дослідженню саме норм права, що регулюють означені відносини, а й звернувши увагу на історичні передумови появи цього інституту, його історичний розвиток.

Архітектоніка дисертаційного дослідження дозволяє автору комплексно, системно розкрити різні аспекти цієї теми.

Поставлені перед автором дисертації наукові завдання вимагали чіткого визначенні об'єкта і предмета дослідження, формування мети і задач. Автору, як на нашу думку, вдалося вельми вдало це зробити. Так, в роботі на основі теоретичного аналізу юридичної літератури з визначеної проблеми, нормативно-правових актів, судової практики, проведено дослідження, в якому розглядаються питання історичного розвитку питань цивільно-правового регулювання договору про надання юридичної допомоги; надається загальна характеристика договору про надання юридичної допомоги; правове регулювання укладання та реалізації договору про надання юридичної допомоги за договором про надання юридичної допомоги; особливості відповідальності сторін за договором про надання юридичної допомоги за законодавством України, а також зроблені пропозиції щодо вдосконалення норм законодавства України, що регулюють досліджувані питання.

Важливість опрацювання теми дисертації зумовлена також необхідністю врахування і поєднання світового досвіду цивільно-правового регулювання надання юридичної допомоги за національним законодавством.

Із змісту дисертації випливає, що автор провів значну роботу по вивченню та аналізу наукової літератури та судової практики. Аналіз поданої дисертації свідчить, що поставлена автором мета дослідження досягнута та виконані відповідні завдання.

У вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами, планами і темами, визначається об'єкт і предмет, мета та основні завдання дисертаційного дослідження, його методологічна основа, наукова новизна, теоретичне та практичне значення одержаних результатів тощо.

Перший розділ дисертаційного дослідження присвячений постановці проблеми, дослідженню стану вивчення проблеми, визначенню методологічного підґрунтя ключових понять дослідження, розгляду динаміки розвитку законодавства з питань цивільно-правового регулювання договору про надання юридичної допомоги за законодавством України, аналізу наукових праць правознавців, які спеціально або по опосередковано стосуються досліджуваних питань.

Другий розділ пов'язаний із висвітленням загальних теоретичних проблем поняття та правової природи договору надання послуг адвокатом, визначаються суб'єкти та зміст даного договору.

У третьому розділі, який досліджуються автором, визначаються особливості правового регулювання укладання, реалізації та припинення договору надання послуг адвокатом, в тому числі питання відповідальності сторін за договором надання послуг адвокатом.

У дисертації сформульовані наступні нові наукового-теоретичні висновки та практичні рекомендації, які виносяться на захисті які на наш погляд є виправданими з теоретичної і практичної точок зору. Такими, зокрема, можна визнати:

– висновок про те, що запровадження на законодавчому рівні положення щодо обов'язковості представництва інтересів особи в суді лише адвокатом є недоцільним, у зв'язку з чим пропонується виділяти суб'єктивні та об'єктивні фактори. Об'єктивні фактори обумовлені тим, що це: 1) істотно звузить обсяг прав осіб на одержання юридичної допомоги; 2) призведе до встановлення монополії на представництво інтересів у суді не лише з кримінальних справ, але й з цивільних; 3) призведе до збільшення вартості

надання юридичної допомоги; 4) призведе до необхідності залучення адвоката для участі в судових засіданнях не лише фізичними, але й юридичними особами. Суб'єктивні фактори обумовлені тим, що це: 1) позбавляє особу можливості самостійно представляти свої інтереси в суді; 2) унеможливило фахівців у сфері надання юридичної допомоги, які з будь-яких причин не отримали відповідного свідоцтва адвоката, надавати таку допомогу; 3) позбавляє особу можливості обирати того фахівця, якому вона довіряє, оскільки договір про надання юридичної допомоги обумовлений фідуціарним характером; 4) звужує коло осіб, які можуть надавати юридичну допомогу, що призведе до ускладнення процедури обрання фахівця у сфері надання юридичної допомоги;

– висновок про те, що з метою захисту прав та інтересів особи, якій надається юридична допомога, пропонується внести зміни до ст. 906 ЦК України шляхом включення до неї ч. 3 такого змісту: «Моральна шкода, завдана фізичній або юридичній особі у зв'язку з невиконанням та/або неналежним виконанням договору про надання послуг, відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності її вини»;

– висновок про те, що розроблено класифікацію договорів про надання юридичної допомоги за такими критеріями: 1) в залежності від форми (усні та письмові); 2) з урахуванням наявності або відсутності еквівалентності відносин (відплатні та безвідплатні); 3) в залежності від змісту пропонується виділяти (договори про надання юридичної допомоги у формі юридичного консультування та інформування; договори про надання юридичної допомоги у формі професійного представництва; договори про надання юридичної допомоги у формі процесуального представництва).

Крім того, не всі аспекти проблеми цивільно-правового регулювання договору про надання юридичної допомоги, досить повно розроблені і сучасною наукою цивільного права. Багато з них є дискусійними, а деякі взагалі не знайшли відображення в дослідженнях, присвячених вищезазначеній темі дисертаційного дослідження.

Завдання дисертаційного дослідження щодо наукового та теоретичного обґрунтування цивільно-правового регулювання договору про надання юридичної допомоги, що передбачено чинним цивільним законодавством, висвітлені на належному науковому рівні. Викладення дослідницьких матеріалів із застосуванням загально-юридичних методів дозволило автору вивчити проблемні питання, сформулювати відповідні висновки та внести пропозиції до чинного законодавства України.

Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» «Методологічні засади вдосконалення цивільного законодавства» на 2011-2015 роки, яка є складовою плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» на 2011-2015 роки (державний реєстраційний номер 0110U000671).

Висновки і рекомендації, сформульовані автором за результатами дисертаційного дослідження, мають теоретичне та практичне значення.

Зокрема, практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та рекомендації, що містяться в дисертації, можуть бути використані в процесі вдосконалення законодавства України. Практичне значення дослідження полягає також в тому, що воно містить комплексний аналіз проблем, пов'язаних із цивільно-правовим регулюванням договору про надання юридичної допомоги. У науково-дослідній діяльності можуть стати основою для подальшої розробки даної проблеми і вивчення особливостей цивільно-правового регулювання договору про надання юридичної допомоги. У правотворчості можуть стати основою для вдосконалення цивільного законодавства України шляхом внесення відповідних змін до чинного законодавства України (зокрема, ЦК України, ГК України, ЦПК України, Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). У правозастосовній діяльності можуть стати основою для вдосконалення судової практики при

вирішенні судами спорів, пов'язаних з визначенням цивільно-правового регулювання договору про надання юридичної допомоги. У навчальному процесі – під час викладання дисципліни «Цивільне та сімейне право України», спеціальних курсів «Зобов'язальне право», «Адвокатура в Україні», при підготовці робочих програм, методичних рекомендацій та посібників із зазначених дисциплін. Висновки та пропозиції, викладені в дисертаційному дослідженні, можуть бути використані в практичній роботі юридичних осіб, органів юстиції, органів суду при вирішенні спорів у конкретних справах.

Докладне дослідження автором проблем цивільно-правового регулювання договору про надання юридичної допомоги а законодавством України дає достатні підстави зробити загальний висновок, що зміст дисертації в повній мірі розкриває тему роботи та питання плану дослідження, завдяки чому можна вважати її завершеним науковим дослідженням в цілому.

Проте в дисертації є певні недоліки, а також окремі положення і проблеми, які можуть стати підґрунтям для дискусій:

1) На нашу думку, робота тільки виграла б, якщо б при розгляді розділу 1 «Огляд літератури та вибір напрямів дослідження» автор поділив би на певні періоди (етапи) розвитку законодавства щодо цивільно-правового регулювання договору про надання юридичної допомоги.

2) Підрозділ 1.2. «Класифікація договорів про надання юридичної допомоги» доцільно було розглядати у другому розділі. Хоча це не позбавляє автора права на саме таке визначення змісту роботи.

3) Говорячи про цивільно-правову відповідальність сторін за договором про надання юридичної допомоги (стор. 140) автор говорить про доцільність стягнення «неодержаних доходів» в розумінні ст. 22 ЦК України, яка визначає поняття та порядок відшкодування збитків, проте не робить однозначного висновку щодо вирішення поставленого питання.

4) Дискусійним є висновок дисертанта щодо законодавчого закріплення на законодавчому рівні закріплення прав та обов'язків фахівців у галузі права (юристів-фахівців), які не є адвокатами, гарантії їхньої діяльності

та види відповідальності за неналежне виконання останніми своєї професійної діяльності (стор. 185). Адже в даному випадку не надано достатньої аргументації цієї пропозиції.

5) Говорячи про цивільно-правову відповідальність сторін за договором про надання юридичної допомоги (стор. 143) автор говорить про доцільність стягнення «несодержаних доходів» в розумінні ст. 22 ЦК України, яка визначає поняття та порядок відшкодування збитків, проте не робить однозначного висновку щодо вирішення поставленого питання.

6) Розглядаючи у підрозділі 3.2. цивільно-правову відповідальність сторін за договором про надання юридичної допомоги автор майже не приділяє уваги відповідальності клієнта не невиконання або неналежне виконання своїх зобов'язань. У зв'язку з чим хотілося б почути думку автора з цього приводу.

7) Робота лише виграла, якщо б більше уваги було приділено ситуаціям, чи можлива змішана форма відповідальності за невиконання або неналежне виконання зобов'язань сторонами договору про надання юридичної допомоги.

8) На наш погляд, робота тільки б виграла, якби в ній було застосовано більше прикладів судової практики з питань укладання та розірвання договорів про надання юридичної допомоги.

Відзначені недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Положення дисертації є авторськими розробками здобувача, що знайшли досить повне відображення у 5 наукових статтях, які опубліковано у фахових виданнях. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації.

Дисертація на тему «Договір про надання юридичної допомоги за законодавством України» є закінченим монографічним дослідженням, виконана на високому теоретичному рівні, забезпечує повного розв'язання акту-

альної наукової проблеми і є певним внеском у розвиток науки цивільного права.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертація Павліна Павла Васильовича «Договір про надання юридичної допомоги за законодавством України» є завершеною науковою працею, в якій містяться наукові положення та науково обґрунтовані результати, що розв'язують важливу науково-прикладну проблему правового регулювання договору про надання юридичної допомоги.

Дисертація виконана на належному науково-теоретичному рівні, відповідає вимогам МОН України, «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор Павлін Павло Васильович - заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Доктор юридичних наук,
Голова Київського окружного
адміністративного суду

О.В. Басай

